



LUNDS
UNIVERSITET

Svensk-kubanska pars väg från Kuba till Sverige

- Om fördomar, kärlek och svenska uppehållstillstånd

Ebba Bjerle

Avdelningen för socialantropologi

Sociologiska institutionen, Lunds universitet

Kurskod: SANK02

Termin: Vårterminen 2021

Handledare: Nina Gren

Abstract

Denna studie undersöker svensk-kubanska pars upplevelser av att leva i en transnationell relation. Fokus ligger på de fördomar och utmaningar som paren mött både på Kuba och i Sverige. Uppsatsen bygger på fem intervjuer med svenskar och kubaner som bor i Sverige och lever/har levt i en transnationell relation. Studien utforskar mer specifikt hur ideal om autonomi, självförverkligande och individualism påverkar hur parens kärleksrelationer uppfattas. Med hjälp av sociologen Anthony Giddens teori om den demokratiska kärleken undersöks parens strävan efter att ha en jämlik relation. Detta försvåras av de stora ekonomiska skillnaderna mellan partnerna, men också av de formella krav som ställts på paren när den kubanska partnern ansökt om uppehållstillstånd i Sverige. Utöver Giddens teori används antropologen Charles Lindholms teori om kärlek som det sätt på vilket människor får utlopp för sin längtan att inte bara vara rationella och kalkylerande. Studien använder sig även av genusteori för att belysa hur de normativa könsrollerna hör ihop med de ideal som omger romantiska relationer. Slutligen används även antropologen Valerio Simonis teori om att de transnationella kärleksrelationerna för kubanerna fungerar som en väg in i en global gemenskap.

Nyckelord: socialantropologi, Kuba, Sverige, transnationella relationer, kärlek, anhöriginvandring

Innehållsförteckning

1	Inledning.....	1
1.1	Problemformulering, syfte och frågeställningar	2
1.2	Disposition	3
2	Teori.....	4
2.1	Tidigare forskning.....	4
2.2	Teoretiska ramverk	6
3	Metod.....	9
3.1	Reflexivitet och tillträde till fältet.....	9
3.2	Informanterna.....	10
3.3	Intervjuerna.....	11
3.4	Etiska överväganden	14
4	Bakgrund.....	15
4.1	Specialperioden på Kuba – turismens comeback.....	15
4.2	Den ekonomiska situationen historiskt och idag	16
4.3	Jineterismo	17
4.4	Sveriges regelverk kring anhöriginvandring.....	18
5	Transnationella relationer på Kuba – äkta kärlek eller <i>por interés</i>	20
5.1	Turismens påverkan vs. Kubaners agens	20
5.2	Längtan efter det normala	24
5.3	Det ekonomiska problemet – mannen som försörjare	27
6	Ett gemensamt liv i Sverige	31
6.1	Löftet om ett liv tillsammans	31
6.2	Uppoffringar och den rätta relationen.....	34
7	Avslutande diskussion.....	39
8	Referenser	41

1 Inledning

Sedan 1990-talet då Kuba öppnade upp dörrarna på vid gavel för en betydligt mer omfattande turism har romantiska relationer mellan kubaner och utlänningar blivit allt vanligare. Kuba befann sig under 90-talet i en allvarlig ekonomisk kris till följd av att Sovjetunionen, deras främsta internationella handelspartner, föll. Perioden som följde kallas på Kuba för specialperioden. Bristen på basala varor var omfattande och den kubanska regeringen såg sig till slut tvungen att använda sig av turismen som en väg ut ur den ekonomiska krisen. (Facio, Toro-Morn & Roschelle 2004).

Många kubaner upptäckte under specialperioden nya ekonomiska möjligheter i och med turisternas ankomst till landet. Förutom informell försäljning av kubanska varor och prostitution riktad mot turister kunde även romantiska relationer med turister bli ett sätt att livnära sig. Att inleda en romantisk relation med en turist bär också med sig förhoppningen om att en dag få en möjlighet att lämna Kuba, något som varit en allt mer påtaglig längtan hos många kubaner sedan den ekonomiska situationen i landet förvärrats (Simoni 2015: 32). Dessa olika typer av informella aktiviteter riktade mot turister klumpas på Kuba ofta ihop under ett gemensamt namn: *jineterismo*, ett begrepp baserat på det spanska ordet för ryttare, *jinete* (Simoni 2015: 28). En person som är *jinetero/a* kan alltså något förenklat ses som en person som ”rider” på turister för att överleva ekonomiskt. Fördomarna mot de personer som ägnar sig åt *jineterismo* är omfattande, både från den kubanska staten men också från det kubanska samhället i stort. Relationer som enbart baseras på ekonomiska intressen ses nämligen som mycket omoraliska (Padrón Hernández 2012).

De ideal som omgärdar kärleksrelationerna på Kuba innebär följaktligen att alla transnationella relationer på ett eller annat sätt riskerar att klassificeras som *jineterismo*. ”Riktig” kärlek och genuina känslor lämnas utanför diskussionen utifrån ett antagande att sådana relationer enbart bygger på kubanens ekonomiska

intressen (Sousa e Santos 2009: 408). Att äktenskap och romantiska relationer ska baseras på kärlek och inte på ekonomiska överenskommelser är ett perspektiv som också dominerar i västvärlden. Västerländska ideal om romantisk kärlek, individualism och jämställdhet står i stark kontrast till relationer som baseras på materiella intressen - såsom pengar eller visum (Fernandez 2013: 280). Så kallade skenäktenskap eller *marriage of convenience* är förbjudet i många länder i Europa, och även fast det i Sverige saknas lagstiftning emot just skenäktenskap (Äktenskapsbalken 1987: kap 2, URL 9) är det enligt utlänningslagen inte tillåtet att använda ett skenäktenskap för att få uppehållstillstånd i Sverige (Utlänningslagen kap 5 17a §, URL 8). Att en relation anses vara seriös är alltså något som Migrationsverket måste konstatera innan uppehållstillstånd kan beviljas (URL 3). För transnationella par som vill flytta ihop i Sverige är det alltså viktigt att bevisa att relationen baseras på just kärlek och inte på andra materiella intressen. Hur sådana antaganden om transnationella relationer påverkar svensk-kubanska pars romantiska relationer är något som denna studie ämnar utforska.

1.1 Problemformulering, syfte och frågeställningar

Syftet med denna studie är att undersöka de utmaningar som svensk-kubanska par som lever i Sverige möter. Fokus ligger på både den svenska och den kubanska partners upplevelse av att starta en relation på Kuba för att sedan flytta ihop i Sverige. Dessa utmaningar innefattar de fördomar de mött både på Kuba och i Sverige och hur detta har påverkat deras relation. Utöver fördomarna handlar det också om deras erfarenheter av att vara i en relation med en person som kommer från en kultur som skiljer sig från deras egen.

Min huvudsakliga frågeställning lyder:

- Vilka svårigheter kan svensk-kubanska par identifiera med att vara i en transnationell relation?

För att kunna besvara denna frågeställning kommer jag att utgå från följande underordnade frågeställningar:

- Vilka fördomar upplever svensk-kubanska par att de fått möta på Kuba respektive i Sverige?
- Hur tas parens transnationella relation emot av omgivning, familj och vänner på Kuba och i Sverige?
- Hur upplevs processen kring att komma till Sverige och sedermera ansöka om uppehållstillstånd i Sverige?

1.2 Disposition

I kapitel 2 ges en överblick över tidigare forskning som varit relevant för studien, samt en presentation av de teoretiska ramverk som ligger till grund för studiens analys. I kapitel 3 presenteras metoden. Där diskuteras hur min egen koppling till fältet påverkat studien och jag redogör också för hur intervjuerna genomförts.

För att förstå kontexten som mina informanter befinner sig i redogör jag i kapitel 4 för vissa delar av Kubas historia samt för de regler som finns för anhöriginvandring i Sverige. Jag ger en bakgrund till Kubas inställning till turism, historiskt och idag, hur Kubas ekonomiska system med två valutor ser ut, samt en fördjupad förklaring till det turismrelaterade fenomenet *jineterismo*.

I kapitel 5 presenteras och analyseras informanternas upplevelser av att leva i en transnationell relation på Kuba, vilka fördomar som påverkat paren negativt och hur kubaner motiverar valet att dejta en utländsk partner. I kapitel 6 ligger fokus istället på hur paren mottogs när de bestämde sig för att flytta till Sverige och hur processen att söka uppehållstillstånd påverkade relationen i sig. I kapitel 7 förs en avslutande diskussion som sammanfattar vad studien kommit fram till.

2 Teori

2.1 Tidigare forskning

Inställningen till relationer mellan kubaner och utlänningar på Kuba är ett ämne som det finns mycket antropologisk forskning på sedan tidigare. Antropologen Valerio Simoni har undersökt hur relationer mellan turister och kubaner stigmatiseras utifrån tankar om att de stora ekonomiska skillnaderna mellan kubaner och utlänningar raderar möjligheten för äkta känslor (Simoni 2015; 2018). Han menar att detta hör samman med att turism generellt analyseras utifrån premissen att den antingen exploaterar lokalsamhällen, eller blir utnyttjad av girig lokalbefolkning som försöker göra ekonomisk vinning på den (Simoni 2018: 505 *ff.*). Han föreslår att sådana relationer bör analyseras utifrån ett annat perspektiv som förflyttar fokus från att turismen antingen negativt påverkar eller instrumentellt utnyttjas. Han menar att hans kubanska informanter snarare ser sina relationer med utlänningar som en väg in i en global gemenskap, där möjligheter till frihet och jämlikhet är de viktigaste faktorerna bakom varför kubanerna söker relationer med utlänningar (a.a. 515).

Dina de Sousa e Santos (2009) har undersökt *jineterismo* på Kuba och fokuserar speciellt på kvinnliga *jineteras*. I sin artikel *Reading Beyond the Love Lines* visar hon på att motivationen att hitta en utländsk partner bland dessa kvinnor ofta bygger på en idealiserad bild av européer. Sousa e Santos menar att denna idealiserade bild av europeiska män också fungerar som en kritik av det kubanska samhället. Genom att flörta med västerlänningar från kapitalistiska samhällen flörtar dessa kvinnor också med kapitalismen i sig. En relation med en europé innebär för dessa kvinnor

en möjlighet till ett mer flexibelt och lättare liv, något de anser att den kubanska regimen misslyckats med att erbjuda dem (Sousa e Santos 2009: 423).

Hur ekonomiska faktorer påverkar såväl relationer mellan kubaner och de transnationella relationerna på Kuba görs tydligt i både Silje Lundgrens (2011) och Maria Padrón Hernández (2012) avhandlingar. Lundgren visar i sin avhandling *Heterosexual Havana* hur mannens roll som försörjare är viktig på Kuba. Förväntan på män att betala är väldigt stor och innebär att många män upplever att de inte har råd att bjuda ut kvinnor. Samtidigt är distinktionen mellan äkta kärlek och relationer som bygger på ekonomiska intressen (på Kuba kallat *relaciones por interés*) stark (Lundgren 2011: 64). Detta ideal försätter kubanska kvinnor i en situation där de å ena sidan bör ta i beaktning en potentiell partners ekonomiska tillgångar, men samtidigt behöver vara tydliga med att de inte väljer en partner enbart baserat på just dessa (ibid.). Padrón Hernández (2012: 161–162) menar att detta ideal ofta resulterar i att romantiska kärleksrelationer i tidiga stadier bygger på att man aktivt uttrycker ett ointresse av den andra partners ekonomiska resurser. Desto längre relationen pågår, desto mer relevant görs sedan de ekonomiska faktorerna.

Ett fokus på hur båda parterers hemländer påverkar de transnationella relationerna mellan kubaner och utlänningar är något som antropologen Nadine T. Fernandez (2013) bidragit med. I sin artikel *Moral boundaries and national borders: Cuban marriage migration to Denmark* redogör hon för dansk-kubanska pars upplevelser av att flytta ihop i Danmark. Eftersom Danmark under 2000-talet skärpt sin äktenskapslagstiftning och bland annat kräver att den danska partnern i ett transnationellt äktenskap har en stabil ekonomi, sparade medel, och en fast bostad, fann hon att unga danska kvinnor som vill gifta sig med en kubansk partner på många vis görs ekonomiskt beroende av sina föräldrar. Detta menar hon på många vis går direkt emot det ideal om självständighet som dominerar i Danmark. Fastän det inte finns lika starka incitament att gifta sig för att få uppehållstillstånd i Sverige, finns det många likheter i hur migrationslagstiftningen påverkar mina informanter.

Svenska inställningar till transnationella relationer är något som Sayaka Osanami Törngren (2011) undersöker i sin avhandling *Love ain't got no colour*. Genom både kvantitativa och kvalitativa metoder kommer hon fram till att svenskars

inställningar till transnationella relationer ofta bygger på idéer om självständighet och jämställdhet. Flera respondenter menar att de inte har några problem med att andra svenskar väljer att ha en utländsk partner, men att de själva inte skulle vilja detta. Det viktigaste för många av svenskarna i studien är att individen har rätt till ett fritt val. Anledningar till att man själv inte vill ha en transnationell relation motiveras ofta utifrån idéer om att Sverige kommit långt i sitt jämställdhetsarbete och att utländska partners inte skulle ha samma intresse av att leva jämställt som en svensk. (Osanami Törngren 2011: 238–239).

Ytterligare ett perspektiv på vilka ideal kring romantiska relationer som råder i Sverige finns i Lissa Nordins (2007) avhandling *Man ska ju vara två*. Hon undersöker svenska män på landsbygdens upplevelser av att leva som singlar. Eftersom dessa män lever på platser där stora delar av det sociala livet kretsar kring tvåsamhet finner de sig på grund av avsaknaden av en partner utanför den normala sociala gemenskapen (Nordin 2007: 163). Det finns alltså tydliga platser och tidpunkter i Sverige där man förväntas ha hunnit hamna i en romantisk relation.

2.2 Teoretiska ramverk

Ett centralt teoretiskt ramverk för studien är de teorier som Simoni (2018) lyfter kring anledningarna till att kubaner startar romantiska relationer med utlänningar. Simoni föreslår att den transnationella kärleksrelationen för den kubanska partnern kan analyseras som det sätt på vilket den får möjlighet att ta del av en global gemenskap. Simoni menar nämligen att den romantiska relationen med en utländsk partner för kubanen kan ses som en väg till ett mer ”normalt” liv, inte bara för att man genom en utländsk partner kan få en möjlighet att migrera, utan kanske snarare för att en romantisk kärleksrelation med en västerländsk partner ofta betraktas som en kärleksrelation som är befriad från materiella intressen. En sådan relation kan därför i större utsträckning handla om ”äkta känslor” (Simoni 2018: 516).

För att analysera de ideal och fördomar som framkommer kring mina informanternas romantiska relationer kommer jag att använda mig av sociologen Anthony Giddens teori om demokratiseringen av nära relationer. Han kopplar i sin bok *The*

transformation of intimacy ihop demokratiseringen av samhället med en ny typ av ideal kärleksrelation. Eftersom äktenskapet i många samhällen inte längre är tvingande och arrangerat utifrån ekonomiska faktorer, menar han att valet av partner nu snarare kommit att bli en viktig del av människors identitet och strävan efter självförverkligande (Giddens 1992: 38–39). Demokratiska ideal har börjat ta plats i de romantiska relationerna, vilket innebär att människor i sina romantiska relationer, liksom människor generellt i samhället, ska vara fria och jämställda.

Giddens kallar relationerna som uppkommit i samband med demokratiseringen av de nära relationerna för *rena relationer*. Den rena relationen upprätthålls på grund av att båda parter i relationen arbetar på och uttrycker en vilja att upprätthålla den. När viljan inte längre finns där anses det helt rimligt att relationen avslutas (Giddens 1992: 58). Giddens menar att den rena relationen bygger på tanken om autonoma människor vilket han definierar som människors förmåga att vara självreflexiva och kunna göra egna informerade beslut (a.a. 185). Viktigt i den rena relationen blir därför ett utvecklat kommunicerande. Båda parter bör vara duktiga på att kommunicera sina känslor med varandra och anstränga sig för att arbeta på relationen. Viktigt är dock att ingen av parterna blir för beroende av den andra, eftersom de då förlorar autonomi vilket gör att relationen inte längre uppfyller sitt syfte som självförverkligande (a.a. 94).

Nordin (2007) lyfter i sin avhandling hur problematiskt det kan vara att leva upp till det kärleksideal som Giddens beskriver. Frågan är om kärleken verkligen blivit mer demokratisk, eller om det bara införts en ny mall som enbart vissa människor klarar av att passa in i. Den kräver rätt plats, rätt ekonomiska resurser och rätt typ av människor (2007: 73). Antropologen Charles Lindholm (2006: 6–7) menar också att den rena relationen som Giddens beskriver förbiser människors känslor. Passionen är enligt Giddens borta och kvar är rationella människor som inte längre ödslar tid på trasiga relationer.

Lindholm menar till skillnad från Giddens att det som vi uppfattar som kärlek inte är ett nytt modernt fenomen utan är något som har existerat i väldigt liknande former i flera olika typer av samhällen (a.a. 11). Kärlek i den form som dominerar i väst är inte universell men människors längtan efter att inte bara vara rationella och

kalkylerande kanske är det (a.a. 17). Lindholm beskriver alltså kärlek mer som människors längtan efter något *heligt*. Den romantiska kärleken är ett sätt för människor att få agera bortom det naturligt givna, det rationella, och uppleva något större.

De ideal som omger romantiska relationer hör i allra högsta grad ihop med de normativa könsroller som dominerar i samhället. Genusteorin är därför en viktig teoretisk grund för denna uppsats. Genus är i dagsläget ett välkänt begrepp som står för ”kulturella föreställningar om skillnader mellan könen” (Gothlin 1999, ur Ambjörnsson 2004: 11). Dessa skillnader kan, enligt Judith Butlers kända feministiska teori som Ambjörnsson utgår ifrån i boken *I en klass för sig*, ses som en ständig process, där människor genom sina handlingar skapar sitt genus (Butler 1990, ur Ambjörnsson 2004: 12–13). Det räcker dock inte som Ambjörnsson påpekar att bara en gång agera i enlighet med sitt tilldelade genus, utan snarare bygger det på ett ständigt återskapande, att fortsätta med samma typer av handlingar för att ses som en autentisk kvinna eller man (Ambjörnsson 2004: 13). Det är detta som Butler menar när hon talar om genus som något performativt – det måste ständigt iscensättas.

Skapandet av genus menar Butler också är starkt sammankopplat med heterosexualitet (Butler 1990, ur Ambjörnsson 2004: 15–16). Det räcker inte att som kvinna agera eller klä sig på ett visst vis för att särskilja sig från mannen. Kvinnan förväntas utöver detta också begära sexuella relationer med det som är annorlunda - med mannen. Detta skapar en slags heteronormativ ordning där vissa typer av relationer blir mer önskvärda än andra. Människor som på olika sätt sticker ut från denna ordning riskerar att betraktas som obegripliga eller skrämmande (ibid.). Hur väl en människa lyckas iscensätta sitt genus kan alltså också ses som en måttstock för dess normalitet (a.a. 20–21). Hur det kvinnliga och manliga genuset förväntas iscensättas är föränderligt och har inte sett likadant ut genom tiderna. Det kvinnliga idealet har i Sverige på senare tid kommit att lägga mer vikt vid självständighet, karriär och autonomi (a.a. 63–63). Detta skiljer sig från Kuba på så sätt att det manliga idealet fortfarande betonar mannens roll som försörjare av kvinnan (Padrón Hernández 2012: 57).

3 Metod

3.1 Reflexivitet och tillträde till fältet

En stor anledning till att jag har möjlighet att skriva den här uppsatsen är att jag själv spenderade nio månader på Kuba för att studera spanska mellan 2015 och 2016. Det var där jag från början kom i kontakt med och lärde känna flera av informanterna. De informanter jag inte lärde känna under min tid på Kuba är vänner till de personer jag lärde känna där och är alltså också personer som jag varit bekant med innan intervjutillfällena. Det är också relevant att nämna att jag under den period jag befann mig på Kuba själv hade en längre romantisk relation med en kubansk man. Min relation tog dock slut och ledde aldrig till att min partner kom till Sverige. Trots detta delar jag och mina informanter många upplevelser av hur det är att dejta som transnationellt par på Kuba. Att jag dessutom var på Kuba samtidigt som flera av mina informanter och att vår vänskap startade där innebär också att flera av de berättelser som mina informanter delat med sig av berör händelser som jag själv varit en del av.

Att flera av mina informanter också är mina vänner kan självklart ses som en positiv fördel. Till en början upplevde jag ändå en viss ängslighet kring att genomföra intervjuerna. Detta tror jag till stor del beror på att andra människors romantiska relationer kan upplevas som något väldigt intimt och privat. Eftersom de fördomar som omgärdar transnationella relationer väldigt ofta leder till ett avfärdande av relationerna som "oäkta" besvärades jag av tanken att mina informanter skulle komma att tänka att min studie ämnade undersöka just "äktheten" i deras kärleksrelationer. Shuttleworth (2004) beskriver att han upplevde en liknande ängslighet när han skulle genomföra en studie av män med funktionsnedsättningar

som söker efter sexpartners. Informanterna var sedan tidigare både hans vänner och arbetsgivare då han länge arbetat som personlig assistent. Han menar att det var svårt för honom att veta hur hans rollbyte från vän till forskare skulle tas emot. Han blev därför tvungen att reflektera kring vilken rätt han hade att djupdyka i något så intimt och privat som hans vänners sexliv (2004: 48). Trots att maktasymmetrin mellan honom som normalfungerande forskare och hans funktionsvarierade informanter på många vis är mer påtaglig än vad den är mellan mig och mina informanter så är detta något jag också behövt fråga mig.

Shuttleworth menar i slutändan att en stor anledning till att han ändå genomförde studien berodde på att hans funktionsvarierade vänner också uppmuntrade honom att göra det. På samma vis blev det viktigt för mig att i förhand bolla idéerna om min uppsats med vänner som också gav mig både förslag och uppmuntran. I slutändan tror jag, precis som Shuttleworth (2004: 54–55) beskriver, att min tidigare vänskap med en del av informanterna och generella inblick i ämnet jag valt att skriva om också gjort det lättare för mig att förstå de emotionella delarna av mina informanters berättelser.

3.2 Informanterna

Denna uppsats bygger på fem kvalitativa intervjuer som genomförts under våren 2021. Jag har intervjuat tre svenska kvinnor som tagit sina manliga kubanska partners till Sverige. Jag har utöver detta intervjuat en kubansk man och en kubansk kvinna som båda har flyttat till Sverige genom anhörginvandring med anknytning till sina svenska partners. Alla mina informanter är i 25–35-årsåldern och möttes på Kuba någon gång mellan 2013–2016. Samtliga informanters romantiska relationer som berörs i uppsatsen inleddes på Kuba då den svenska partnern befunnit sig där under en längre period för att studera spanska och/eller arbeta. Alla par har sedan bestämt sig för att försöka flytta ihop i Sverige. Flytten till Sverige har för samtliga skett från 2015 och framåt. Den kubanske partnern har sedan i samtliga fall efter ett antal år i Sverige fått ett permanent uppehållstillstånd. Två av de par som nämns i

uppsatsen har efter en tid tillsammans i Sverige gjort slut, tre par är fortfarande tillsammans.

Viktigt att belysa är att samtliga par som berörs i studien är heterosexuella. Eftersom jag enbart har en kvinnlig kubansk informant rör det sig alltså om fyra par som består av en svensk kvinna och en kubansk man och bara ett par där det är tvärtom. Utöver detta är det också relevant att veta att ingen av mina kubanska informanter är afro-kubaner. Inte heller mina svenska informanters partners (som inte intervjuats till denna uppsats men som trots allt omnämns i mina informanters berättelser) är afro-kubaner. Afro-kubaner är den grupp på Kuba som utsätts för mest rasism och flera studier visar att dessa också lider mest av de fördomar som finns mot *jineteros/as* (Sousa e Santos 2009: 410).

3.3 Intervjuerna

En kvalitativ intervjustudie är lämplig då min frågeställning syftar till att undersöka mina informanters *upplevelser* av att leva i en transnationell relation. När jag presenterat studien för mina informanter har jag varit tydligt med att jag ämnar undersöka deras erfarenheter av att leva tillsammans som transnationellt par. Jag beskrev också att mitt fokus låg på vilka fördomar och utmaningar de har mött. Utifrån denna öppna introduktion till intervjun föll det sig naturligt så att informanterna valde att lyfta olika delar som mer eller mindre relevanta. Jag har genomfört öppna semistrukturerade intervjuer för att ge mina informanter en möjlighet att själva definiera och utveckla de teman som de också själva valt att ta upp. Den semistrukturerade intervjun innebär att intervjun sker under vissa strukturerade former, men att respondenterna uppmuntras till att tala fritt och utveckla kring de teman de själva ser som relevanta (Davies 2008: 105–106). Jag hade en förberedd intervjuguide som jag utgick från vid varje intervju. Denna följdes dock inte på något sätt till punkt och pricka utan fungerade snarare som en inramning av vilka teman jag hoppades kunna avhandla under varje intervju. Även fast semistrukturerade intervjuer kan upplevas mer som fria samtal är det viktigt att

vara medveten om att man som intervjuare har en forskningsagenda och att det därför alltid förekommer viss styrning av samtalet (Göransson 2019: 124).

Kvalitativa intervjuer kan med fördel förstås som en process där både intervjuare och informant utvecklar en djupare förståelse för det ämne som behandlas (Davies 2008: 108–109). För att lyckas göra intervjun till en gemensam process finns det därför också en poäng med att som intervjuare våga vara självutlämnande (a.a. 112–113). Jag har sett det som en viktig tillgång att jag själv har upplevt vissa av de saker som mina informanter talat om. Eftersom det för samtliga informanter gått många år sedan de först träffade sin partner på Kuba var det några som uttryckte att det var svårt att minnas vissa delar av tiden de spenderade tillsammans där. Genom att dela med mig av mina egna upplevelser gav jag mina informanter möjlighet att ta ställning till om de upplevt liknande saker. Detta visade sig många gånger vara en bra strategi för att få igång ett samtal. Samtidigt är det viktigt att betona att det faktum att jag själv har erfarenhet av det som mina informanter diskuterar också ledde till vissa svårigheter. I efterhand har jag upptäckt att jag ibland tenderat att ta vissa saker för givet eftersom jag tror mig redan veta och därför inte bett om förtydligande eller ställt vissa nödvändiga följdfrågor.

Mina intervjuer har behövt utföras på olika språk. Min kvinnliga kubanska informant talade främst engelska under intervjutillfället men blandade också in svenska och spanska. Min manliga kubanska informant talade enbart spanska. Även fast han kan en del engelska bedömde jag att min spanska är på en tillräckligt hög nivå för att undvika allt för många missförstånd. Eftersom min informant tydligt föredrog att prata på spanska ansåg jag att det också skulle leda till en mer utförlig intervju. Davies (2008: 87) menar att svårigheten med att genomföra en intervju på ett annat språk än modersmålet kan vara att man ofta upplever det som mycket tidskrävande att översätta vissa språkliga koncept. Risken är att viktiga delar går förlorade eftersom informanten inte orkar förklara något som enkelt uttrycks på modersmålet. Jag talar dock inte spanska ofta och min oförmåga att bryta in med spontana frågor påverkade definitivt denna intervju. Att genomföra intervjun på engelska enbart på grund av det faktum att jag känner mig mer bekväm med det språket ansåg jag dock inte var lika viktigt som det faktum att min informant skulle kunna tala utförligt under intervjun.

Tre av mina fem intervjuer har skett genom videosamtal då vissa av mina informanter föredragit det medan vissa helt enkelt bött för långt bort för att få till ett fysiskt möte. Detta har fungerat bättre än vad jag först förväntade mig vilket säkerligen kan bero på att många nu har vant sig vid en sådan typ av samtal på grund av den pågående pandemin. Viktigt att poängtera är dock att interaktionen mellan intervjuare och respondent blir svårare över videosamtal. Det är inte lika lätt att läsa av hur en fråga landar hos informanten i videosamtalet (Göransson 2019: 135–136). Utöver detta är det också svårare för mig som intervjuare att kunna analysera hur platsen påverkar det som blir sagt. Under vissa intervjuer uppfattade jag först efter ett tag att informantens partner var hemma och kunde höra vad vi talade om. Även fast de inte deltog i intervjun är det viktigt att reflektera kring hur andra personers närvaro kan påverka det som sägs (Davies 2008: 115). Detta anser jag varit betydligt mycket svårare att göra i de intervjuer som skett över videosamtal då jag inte med egna ögon har kunnat se platsen där mina informanter befunnit sig. Det faktum att jag har haft möjlighet att spela in samtliga intervjuer har varit väldigt värdefullt för analysen av materialet. Jag har kunnat återgå till att lyssna på intervjuerna när jag har behövt det och detta har hjälpt mig att i efterhand kunna reflektera över hur den fysiska platsen påverkat det som sagts.

Samtliga intervjuer har transkriberats i efterhand. Utifrån transkriberingen har jag sedan kodat materialet för att identifiera genomgående teman. Värt att nämna är att jag redan före intervjuerna identifierat vissa teman som jag utifrån mina egna erfarenheter ansåg var viktiga för studien. Min egen erfarenhet av att vara i en transnationell relation på Kuba har såklart stor betydelse för hur materialet kommit att analyseras. Att jag själv till viss del visste vad jag ville tala om och ansåg var viktigt i intervjuerna kan såklart ses som en fördel, då jag lättare kunde relatera till det mina informanter berättade. Samtidigt kan det ses som en nackdel då jag i analysen av materialet riskerat att främst lyfta de teman som jag själv har erfarenhet utav.

3.4 Etiska överväganden

En viktig etisk grundpelare är öppenhetsprincipen, att informera deltagarna om vad forskningen innebär så att de kan förstå dess innebörd. Samtycket ska vara baserat på att alla informanter förstått och inte på något vis känner sig tvingade att delta (Davies 2008: 55). Detta är inte alltid det lättaste när man genomför en etnografisk studie då man inte alltid vet vad forskningen kommer leda till och att frågeställningar och syften mycket väl kan komma att förändras under studiens gång. Det har därför varit viktigt för mig att i hela processen vara öppen inför mina informanter med att denna uppsats rör sig om ett utforskande av ämnet och inte syftar till att svara på *en* konkret fråga.

Det faktum att flera av mina informanter antingen känner varandra eller åtminstone känner till varandra har kommit att bli en viktig etisk fråga. Det har hänt i flera intervjuer att informanter berättat om något som berör mina andra informanter. Detta är helt naturligt, men har krävt en viss tydlighet från min sida med att jag inte kommer att diskutera andra pars upplevelser under intervjutillfällena. Min ambition har varit att alla informanter ska känna sig bekväma med att dela med sig av just sin erfarenhet. Därför har det också varit viktigt att visa att det som sägs i en intervju inte kommer att berättas vidare i nästa intervju.

Samtliga informanter tillfrågades och godkände att intervjun spelades in. För att anonymisera mina informanter används pseudonymer. Jag har också valt att inte nämna viss annan personlig information om mina informanter som var de bor eller exakt hur gamla de är.

4 Bakgrund

4.1 Specialperioden på Kuba – turismens comeback

Före den socialistiska kubanska revolutionen år 1959 var Kuba i stor utsträckning beroende utav USA. Den kubanska regimens ledare under denna period, Fulgencio Batista, var en USA-stödd militärledare som lät Kuba vara underdånig USA ekonomiskt, politiskt och kulturellt. Havanna fungerade under denna tid som en turistmagnet för turister från USA med sina många casinon, blomstrande nattliv och ”vackra kvinnor”. Staden var känd i USA som Karibiens ”Las Vegas”. (Facio, Toro-Morn & Roschelle 2004).

Efter 1959 då den socialistiska revolutionen segrat införde USA ett handelsembargo mot Kuba, som ledde till att den nya regimen blev ekonomiskt beroende av handel och stöd från Sovjetunionen. När Sovjet föll 1989 innebar detta att Kuba drabbades av en förödande ekonomisk kris. Perioden som följde det ekonomiska nederlaget kom att kallas Specialperioden, *período especial*. Under den här tiden utplånades 75–80% av Kubas internationella handel. Den kubanska befolkningen drabbades av stor brist på basala varor såsom, kläder, hygienprodukter, el, transport och framför allt mat. (Padrón Hernandez 2012: 25–26).

För att ta sig ur den ekonomiska krisen implementerades ett flertal ekonomiska reformer, bland annat gavs fler möjligheter för småföretagande och man bestämde sig även för att öppna upp landet för en betydligt mer omfattande turism. Den kubanske ledaren Fidel Castro hade i de tidiga stadierna av revolutionen motsatt sig att bli ett land som försörjer sig på turism då detta bar så starka associationer till hur Kuba betraktades innan revolutionen. Redan innan specialperioden hade Castro dock börjat öppnat upp mer och mer för utländsk turism, då detta genererade tillgång till hårdvaluta (valuta med ett säkert värde). När specialperioden inleddes

såg regeringen sig än mer tvungen att använda sig av turismsektorn för att klara av att stabilisera landets ekonomi. (Facio, Toro-Morn & Roschelle 2004).

4.2 Den ekonomiska situationen historiskt och idag

När Kuba gradvis började öppna upp för turism under 80-talet infördes speciella affärer där turister skulle kunna handla i hårdvaluta. Detta ledde till att en del kubaner också informellt började bruka amerikanska dollar, trots att det var olagligt för kubaner som enligt lag endast fick använda den nationella valutan, Moneda Nacional (MN). Under specialperioden blev det informella användandet av amerikanska dollar ett stort problem på Kuba. Staten var i starkt behov av hårdvaluta för att kunna importera varor, samtidigt som fler och fler kubaner började få tag på amerikanska dollar genom turister och remitteringar. Den amerikanska dollarn blev oerhört eftertraktad vilket banade väg för inflation där en dollar blev värd 100 MN (jmf. med dagsläget där 1USD=24 MN). (Padrón Hernández 2012: 40).

Den kubanska staten valde därför 1993 att legalisera användandet av amerikanska dollar och öppnade också upp de butiker som tidigare enbart tagit emot turister för kubanerna. År 1994 infördes sedan en ny valuta, den konvertibla kubanska peson, CUC, som ersatte den amerikanska dollarn. CUC följer inom Kuba den amerikanska dollarns kurs. Kubanerna har sedan dess haft två godkända kubanska valutor att förhålla sig till – CUC och MN där 1 CUC säljs för 24 MN. (Padrón Hernández 2012: 41–42).

Systemet med två valutor innebär att den kubanska marknaden är en mycket segmenterad sådan, där vissa affärer säljer sina varor i CUC och andra i MN. I affärer som handlar med MN är det alltid möjligt att betala i CUC, men i affärer som säljer sina varor i CUC får du inte lov att betala i MN. Statliga löner på Kuba betalas alltid i MN. Trots detta finns det vissa varor som enbart säljs i CUC-affärer vilket innebär att alla kubaner är i behov av att få tag på CUC på ett eller annat sätt. Detta har lett till att det är vanligt att möta exempelvis läkare som arbetar extra som taxichaufförer för att få tag på CUC. (Padrón Hernández 2012).

Uppdelningen mellan de två valutorna är särskilt stark mellan turister och kubaner. Det hävdas ibland att CUC är turistvalutan. Det finns dock inget förbud för turister att använda sig av MN men det finns många begränsningar av *var* de kan använda den. Turister får till exempel inte lov att bruka de transportmedel som opererar i MN. De får inte heller hyra rum som hyrs ut i MN. Det är också väldigt vanligt att restauranger och barer har två menyer, en i CUC för turister och en i MN för kubaner. Värt att nämna är att det under tiden som denna uppsats skrivs, våren 2021, sker en omstrukturering av det kubanska två valuta-systemet där man arbetar för att ta bort CUC och bara använda sig av MN (URL 7). Beskrivningen som gjorts här behandlar vad som gällde för mina informanter under tiden de befann sig på Kuba.

4.3 Jineterismo

Med den ökande turismen kom också nya möjligheter för kubaner att tjäna pengar och försörja sig på denna. Det var under den här perioden som fenomenet *jineterismo* uppstod på Kuba. *Jineterismo* bygger på det spanska ordet *jinete*, som betyder ryttare, och själva begreppet *jineterismo* innebär olika sätt att försöka ”rida” på turister för sin egen vinning (Simoni 2015: 28). *Jineterismo* bär starka associationer till prostitution och att vara en ”hustler”, och att anklagas för att vara en *jinetero/a* kan vara starkt stigmatiserande. Begreppet är svårt att tydligt definiera, vissa väljer att göra kopplingen till prostitution tydlig, medan andra menar att *jineterismo* kan röra sig om en rad olika ageranden som på något sätt handlar om att få tag i pengar genom turister (Sousa e Santos 2009: 409), som att till exempel sälja cigarrer informellt på gatan. Även längre romantiska relationer mellan en kuban och en turist riskerar att klassificera den kubanska partnern som en *jinetero*, då denne anses utnyttja turisten för att få en inbjudan till turistens hemland och en möjlighet att lämna Kuba.

Kuba har sedan den socialistiska revolutionen varit ett emigrationsland. De allra flesta som lämnar Kuba flyttar till USA, där den största kubanska diasporan finns

(Fernandez 2013: 281). Men om man inte redan har familj utomlands kan det vara väldigt svårt att lämna Kuba på legalt vis. Att lämna har historiskt uppfattats av den kubanska regimen som en opatriotisk handling, och ansetts vara ett svek mot revolutionen (Sousa e Santos 2009: 410). Under 90-talet blev *jineteros* en ny grupp av människor som hade möjlighet att lämna Kuba just genom sina relationer med turister. Kubaner behöver förutom ett exit visa, utfärdat från den kubanska staten, och ett visum från landet de åker till, också en inbjudan från en person i det mottagande landet (Fernandez 2013: 277). Detta är både en kostsam och i många fall utdragen byråkratisk process. Den kubanska statens försök att stoppa *jinetismo* har baserats på tankar om nationalism och moral. *Jineteros* anses komma i för nära kontakt med utlänningar och hårdvaluta, vilket innebär att dessa också riskerar att förlora sina socialistiska värderingar (a.a. 411).

Generellt har *jinetismo* kopplats ihop med afro-kubanska kvinnor som prostituerar sig, vilka därför också har varit särskilt utsatta för polisens uppmärksamhet när de ses på gatan med vita turister (Sousa e Santos 2009: 410). Men alla kubaner som på något sätt umgås med turister riskerar att falla inom definitionen. Det är vanligt att guideböcker upplyser turister om att de bör undvika *jineteros*, vars intentioner sägs vara rent instrumentella och bara handlar om att få ut någonting för egen vinning av turisten (Simoni 2015: 29). Det är alltså inte bara den kubanska staten som reproducerar de stigmat som finns kring *jineteros*, utan dessa förstärks även av turisterna själva.

4.4 Sveriges regelverk kring anhöriginvandring

För att förstå den process som mina informanter genomgått när de bestämt sig för att flytta ihop i Sverige krävs en kortare förklaring av Sveriges regelverk kring anhöriginvandring – den typ av uppehållstillstånd som de kubanska migranterna får lov att ansöka om när paret bestämt sig för att försöka flytta ihop i Sverige. Alla mina informanter har först spenderat en tid ihop i Sverige genom att ansöka om ett turistvisum vilket, om det beviljas, ger kubanen möjlighet att uppehålla sig i Sverige under tre månaders tid. Dessa tre månader kan sedan förlängas med tre månader till vilket innebär att man kan tillbringa totalt sex sammanhängande månader

tillsammans (förbehållet att förlängningen beviljas) på ett sådant turistvisum (URL1, URL2). Att uppehålla sig i Sverige som turist innebär dock att man inte har någon möjlighet att arbeta, studera eller få en plats på SFI (svenska för invandrare).

Alla mina informanter har efter olika långa perioder av att ses i Sverige genom turistvisum bestämt sig för att ansöka om uppehållstillstånd i Sverige för den kubanska partnern. Sedan 2016 gäller ett hårdare krav på försörjning för att få ett uppehållstillstånd beviljat. De gällande reglerna innebär att den svenska partnern måste kunna bevisa att den kan försörja både sig själv och sin partner. Utöver detta krävs också att den svenska partnern har en bostad ”av tillräcklig storlek och standard” (URL 3). Omfattningen av försörjningskravet bestäms genom migrationsverkets normalbelopp som anger hur mycket den svenska partnern ska ha över varje månad efter att hyran har betalats. År 2021 är normalbeloppet 8 287 kronor för sammanlevande makar eller sambor. Den svenska partnerns inkomst ska också anses vara varaktig, vilket i regel innebär att den svenska partnern måste kunna uppvisa att den innehar en fast anställning (URL 3).

Om den svenska partnern lever upp till försörjningskraven och ansökan beviljas får den kubanska partnern ett temporärt uppehållstillstånd som i regel är giltigt i två års tid. Efter två års tid tillsammans är det sedan möjligt för den kubanska partnern att få ett permanent uppehållstillstånd. Detta innebär att om förhållandet tar slut inom dessa två år riskerar den kubanska partnern att förlora sitt uppehållstillstånd. (URL 4). Denna så kallade tvåårsregel, som ställer krav på att relationen varar under två år, är något som mött mycket kritik. Kritiken handlar främst om hur regeln riskerar att låsa in kvinnor som ansökt om uppehållstillstånd med anknytning och har en relation med en våldsam manlig partner i farliga relationer (Núñez & Westerbrand 2020). Migrationsverket har möjlighet att göra undantag och ändå förlänga uppehållstillståndet, fastän relationen tagit slut, om man har lämnat relationen på grund av att man blivit utsatt för våld (URL 5). Utredningar från regeringen visar dock att migrationsverket många gånger ställt mycket höga krav på våldsutsatta kvinnors historier och i alltför stor utsträckning inte beviljat fortsatta uppehållstillstånd (URL 6).

5 Transnationella relationer på Kuba – äkta kärlek eller *por interés*

5.1 Turismens påverkan vs. Kubaners agens

Kubaner ser inte människor från utlandet som människor längre. Man ser inte att de också är normalt folk som går till jobbet. Visst, de kanske inte behöver stå och köa för att kunna köpa kyckling tre timmar varje dag, men de jobbar ju också för att kunna försörja sig. Problemet är att Kuba är så stängt, så utlänningar ses som utomjordingar. (Isabel)

Så beskriver min informant Isabel, en kubansk kvinna i 30-årsåldern, inställningen till utlänningar på Kuba. Hon träffade sin svenska partner på Kuba när hon var i tjugooårsåldern. De bodde några år där tillsammans medan han försörjde sig genom att ta kurser på distans och få CSN-lån innan de slutligen bestämde sig för att flytta till Sverige. Även fast alla de parrelationer som tas upp i denna uppsats startat när den svenska partnern spenderat en längre tid på Kuba för att studera är det tydligt att det varit svårt för dessa att skaka av sig turiststämpeln. Isabel menar att detta beror på att de socio-ekonomiska problemen på Kuba gör att många kubaner ser alla utlänningar som rika och problemfria människor.

Min andra kubanska informant Felipe, som är i 35-årsåldern och lever i Sverige med sin svenska flickvän, menar också att det är det ekonomiska systemet som gör det svårt för kubaner att ha relationer med utlänningar. Även fast hans svenska flickvän befann sig på Kuba med ett studentvisum som skulle ge henne vissa rättigheter, som att exempelvis få lov att betala i samma valuta som kubanerna, var detta ofta något som ignorerades. Som ett exempel talar han om en gång då de skulle gå ut på en nattklubb som tog inträde där de krävde 10 CUC från hans svenska flickvän men bara 10 MN från honom. Isabel beskriver en liknande situation där hon när hon satt på en buss för kubaner med sin partner och några utländska

kompisar hörde hur folk runtomkring henne viskade att turisterna borde betala för en egen taxi, inte sitta på den buss som var till för kubanerna. Att vara en utlänning på Kuba blir alltså i många fall synonymt med att vara en turist. I mina informanternas berättelser är det också tydligt att de på grund utav detta var tvungna att förhålla sig till de fördomar och tankar som finns kring turism (och kubaners relationer med turister) i det kubanska samhället.

Ända sedan turismen expanderade på Kuba under 90-talet har varningar i guideböcker om att inte låta sig luras av listiga kubaner och deras materialistiska agenda varit vanligt förekommande. Flera turister som Simoni (2018: 509) talat med bekräftar att det är viktigt att vara på sin vakt eftersom det helt enkelt inte går att lita på kubanerna. Att som turist bli kär och inleda en seriös relation med en kuban ansågs av vissa turister vara ren idioti då kubanernas riktiga lojalitet alltid kommer förbli med andra kubaner (ibid.). Enligt detta perspektiv finns det ingen möjlighet för en kuban att bli kär i en turist ”på riktigt”. Kubanens riktiga avsikter anses snarare vara att få ut något materiellt av turisten, må det vara några drinkar, större summor pengar eller ett visum och då en möjlighet att lämna Kuba (a.a. 510).

Det här synsättet på kubaners relationer med turister som något som lögnaktiga kubaner använder för egen ekonomisk vinning går igen i kubanska myndigheters uttalanden. De kubaner som säljer sex till turister har beskrivits som moraliskt förfallna medborgare. I ett omtalat citat av Fidel Castro år 1992 beskrivs de kubaner som säljer sex som ”mycket utbildade prostituerade, och ganska hälsosamma” (Simoni 2018: 510–511, min översättning av Simonis översättning). Budskapet var att ingen kvinna på Kuba tvingas att sälja sig själv. Tydligt här är att kubaner som har relationer med turister ges en egen agens. De väljer själva att ägna sig åt dessa moraliskt tveksamma praktiker fastän det på Kuba finns alla möjligheter att leva ett gott liv (ibid.).

Andra turister som Simoni talat med menar han förhåller sig på ett annat sätt till kubanerna. Synen på *jineteros/as* som prostituerade som exploateras av rika vita turister från västvärlden gör att vissa turister helt begränsar sin kontakt med kubaner eftersom det anses omöjligt att etablera någon typ av ömsesidig relation med en kuban. En grupp av spanska manliga turister som Simoni talat med menar att

eftersom sexturismen blivit så utbredd har kubanerna förstått att sex är det enda som turister är ute efter (a.a. 505–506). De spanska turisterna ansåg att det var uppenbart att de kubanska kvinnorna som tog kontakt med dem gjorde det för att turismen gjort tydligt att det finns en stark efterfrågan på sex. Turismen ses ur detta perspektiv som den drivkraft som kommodifierar sociala relationer på Kuba (ibid.). Som turist kan man då välja att ta avstånd från sådana sexuella relationer, vilket i förlängningen också innebär ett avståndstagande från relationer i största allmänhet, då kubaner som är villiga att ta kontakt med turister antas göra detta utifrån ekonomiska behov och inte utav något genuint intresse.

Liknande synsätt på turism har varit vanligt förekommande inom samhällsvetenskapliga analyser av turism. Under 70- och 80-talet kom denna kritiska inställning till turismens exploaterande förmåga som ett svar på det positiva förhållningssätt som ekonomiska experter hade till turismens möjlighet att hjälpa fattigare länder att utvecklas (Simoni 2018: 506). Inom samhällsvetenskaperna såg man istället att turismen riskerade att förstöra kulturer genom att kommersialisera dem, och därav radera dess ”äkthet” (ibid.). Kubanska myndigheters syn på sexturism har även influerats av sådana perspektiv. I ett annat tal som Castro gav år 1999 anklagade han manliga turister för att lura och exploatera kubanska kvinnor (Simoni 2018: 507). Fokus låg då på att rädda kvinnorna från det moraliska förfall som turismen orsakat dem. Den kubanska lokalbefolkningen ses här som offer för en illasinnad turism som kapitaliserar på kubaners liv och kultur, och som ett hot mot det socialistiska samhälle som Kuba byggt upp.

Där det ena perspektivet fokuserar på hur turismen exploaterar kubansk kultur och försätter den kubanska lokalbefolkningen i en offerställning riktar det andra perspektivet fokus mot den agens som kubanerna ändå innehar i mötet med turister. Inom samhällsvetenskaperna uppstod detta fokus på lokalbefolkningens egna agens i mötet med turister som en kritik mot att endast se dem som hjälplösa offer (Simoni 2018: 511). *Jineterismo* kan ur detta synsätt ses som den strategi kubaner kan använda för att själva få ut något av turismen. Att starta en relation med en turist blir en typ av strategiskt entreprenörskap där kubaner genom sin förmåga att förföra turister lyckas förbättra sin levnadsstandard (a.a. 512).

Min informant Lisa, som är i 25 årsåldern och ursprungligen från Norge, men bosatt i Sverige sedan flera år tillbaka, visar på hur hon som utlänning var tvungen att förhålla sig till båda dessa perspektiv när hon inledde sin relation på Kuba. När hon träffade sin pojkvän Ramon hade hon redan befunnit sig på Kuba under två års tid för att studera spanska och sedan stannat kvar för att arbeta (med ett projekt finansierat utanför Kuba). Hon menade att hennes tidigare erfarenheter med kubanska män och *jineteros* var något som gjorde det enklare att förstå vissa saker och känna igen vissa beteenden. Hon lyfter fram att det som var speciellt med Ramon var att han inte gjorde några snabba inviter till att gå hem med henne när de träffades de första gångerna på en nattklubb:

Det var första gången jag hade upplevt det för de flesta kubaner hade gjort ganska klart alltså; drar vi hem till dig nu? Drar vi å ligger? Att man plötsligt blev lite överfallen då... Så jag tyckte ju att Ramon egentligen var väldigt fin på det sättet. (Lisa)

Samma tendenser märks i svenska Olivias berättelse om hur hon träffade sin pojkvän Raul. Olivia är i 30-årsåldern och träffade Raul i korridorerna på det universitet där hon själv gick en språkkurs i spanska under några månader. Att de inte träffades på en nattklubb eller ute på gatan är något som hon menar skiljer sig från hur andra hon kände träffade partners på Kuba. Det faktum att han bodde hemma och att hon delade ett rum med en annan tjej på språkkursen innebar också att de till en början fick dejta på ett annorlunda sätt. Hon berättar att de främst kunde ses utomhus. Både Lisas och Olivias berättelser bekräftar att de behövde förhålla sig till de båda perspektiv som appliceras på relationer mellan kubaner och turister. Att de inte inledde en sexuell relation lika snabbt som de bedömer är vanligt när man dejtar på Kuba används för att motivera att de själva inte var på något sätt ute efter detta initialt i relationen, vilket placerar dem utanför diskussionen om sexturism. Det förstärker också bilden av den kubanska partners motiv som ärliga, eftersom sättet som relationerna inleddes på skiljer sig från deras uppfattning om hur kubanska killar brukar ragga upp utländska tjejer.

Gemensamt för de båda perspektiv som Simoni presenterar är att relationer mellan kubaner och utlänningar utdöms som ”oäkta”. Kubanerna anses inte kunna uppleva samma närhet och intimitet med utlänningar som de gör med det ”egna” kubanska

folket. Turisterna ses som utomstående enheter, som antingen utnyttjar eller blir utnyttjade, men som oavsett inte kan ta sig in i den nationella gemenskap som kubanerna tillhör (Simoni 2018: 515–516). Trots detta är det ju så att det finns flertalet romantiska relationer mellan turister och kubaner som består. För att kunna analysera dessa utan att se dem som rent instrumentella relationer menar Simoni att ett tredje perspektiv är nödvändigt.

5.2 Längtan efter det normala

Isabel berättar att hon tycker att det är sorgligt att det finns så starka fördomar kring kubaners relationer med utlänningar. Hon är tydlig med att lyfta upp att det är långt ifrån alla transnationella relationer på Kuba som ser ut på det sättet och att det också skett en förändring i vilken typ av turister som kommer till Kuba. Hon berättar att det förut nästan enbart kom turister som ville hitta någon att festa och ha sex med under sin semester. När det blev vanligare att unga studenter kom till Kuba i syfte att studera spanska och lära sig om kulturen menar hon dock att ”spelreglerna” förändrades för relationer mellan kubaner och utlänningar. Studenterna lyckades hitta till platser i staden där det förut bara varit kubaner. Förutsättningarna att umgås förflyttades helt enkelt från de dyra nattklubbarna till mer naturliga mötesplatser för unga kubaner.

På samma sätt menar hon att det finns två olika typer av kubaner som har relationer med utlänningar. Vissa har erfarenhet av att verka i turistområden och har bevittnat mycket prostitution. Andra, som hon själv, har i princip aldrig sett någon prostitution. Hon menar att hon därför snarare upplevde det som något nytt och spännande att det började komma fler utlänningar till ställen där hon och hennes kubanska kompisar brukade umgås. Skillnaderna mellan turister och kubaner var inte så stora i sådana sammanhang. Hon berättar att hon första gången hon såg sin pojkvän på Kuba till och med trodde att han var kuban.

Isabel lägger här fokus på det roliga och mer naturliga mötet med utlänningar. Det handlade inte om att träffas på ett dyrt ställe, och hon flyttar därför också fokus från den ekonomiska delen av mötet mellan turister och kubaner som varit så tydlig i de

två synsätt på turism som Simoni presenterat. I det tredje perspektivet som Simoni presenterar förflyttar han också fokus från den ekonomiska delen av utbytet mellan turister och kubaner för att istället lägga fokus på unga kubaners längtan efter det ”normala livet”.

Flera av Simonis informanter på Kuba lyfte upp längtan efter ett ” normalt” liv som en anledning till varför de valt att dejta turister. Det som hans informanter definierat som det normala var i det här fallet den föreställning de hade om hur livet ser ut i väst. De uttryckte en längtan efter att kunna uppfostra sina barn och leva ett vanligt familjeliv (Simoni 2018: 514). Detta var inte något de ansåg att de kunde uppnå på Kuba. Padrón Hernández (2012: 4) illustrerar denna längtan efter normalitet på Kuba med titeln på sin avhandling, *Beans and Roses*, där bönorna symboliserar de mest basala ekonomiska behoven, behov som en stor andel människor på Kuba haft möjlighet att uppfylla tack vare den socialistiska revolutionens satsningar på ransoneringar och välfärd. Rosorna å andra sidan, symboliserar det goda i livet, att kunna uppfylla sina drömmar och begär, saker som är minst lika viktiga för att uppleva att man lever ett fullvärdigt liv (Padrón Hernández 2012: 171).

Eftersom den ekonomiska situationen blivit så ansträngd hävdade flera av Simonis manliga informanter att kubanska kvinnor enbart tänkte på pengar när det kom till relationer. De europeiska kvinnor de dejtade hade dock inget intresse av deras pengar. Därför kunde dessa relationer mycket tydligare leda till ”äkta känslor”. De kubanska männen valde alltså inte att göra avkall på sina föreställningar om vad äkta kärlek innebär utan förflyttade istället realiseringen av dessa till en annan plats (Simoni 2018: 514).

Längtan efter det normala livet syns också tydligt hos de kvinnliga *jineteras* som Dina de Sousa e Santos (2009: 421–422) intervjuat. Turisterna de träffar på Kuba har till skillnad från dem själva större frihet att resa och upptäcka världen. Européernas fria livsstil blir därav direkt kontrasterande mot det mer begränsade liv som kubanerna lever. Som Sousa e Santos skriver: ”Europeans embodied progress, whereas Cubans symbolised stagnation, restrictions and imperfections” (Sousa e Santos 2009: 423). Att umgås med en utlänning kan därav vara ett sätt att få en möjlighet att leva ett mer ” normalt” och modernt liv.

I motsats till hur de tidigare två perspektiven på turism ser det som att turister antingen påverkar eller blir utnyttjade av den kubanska gemenskapen blir det här istället tydligt att kubanerna söker efter och vill ta del av den gemenskap som turisterna tillhör, ett slags ”globalt samhälle” (Simoni 2018: 515). I sin längtan att få leva ett mer normalt liv funkar idéer om äkta kärlek också som ett sätt att definiera denna normalitet. Simoni lyfter det faktum att detta perspektiv också löper risk att beskriva kubanernas längtan efter äkta kärlek som enbart en annan typ av instrumentellt verktyg där kubanerna använder sina utländska partners för att få migrera. Han menar dock att man då missar det värde som kubanerna lägger i relationen med den utländska partnern (a.a. 516). Genom att känna äkta kärlek till den utländska partnern får kubanerna en möjlighet att träda in i den globala gemenskapen, ett ställe där skillnader och ojämlikheter kan suddas ut.

Isabels berättelse stämmer också väl in på detta, då hon och hennes svenska pojkvän först efter några år tillsammans på Kuba bestämde sig för att flytta till Sverige. Hon menar att det aldrig var någon dröm för henne att få komma till Sverige. Oavsett hur bra man har det hävdar hon dock att varje relation mellan en kuban och en utlänning till slut landar i att man flyttar ifrån Kuba:

Grejen är ju att ni [utlänningar] inte kan arbeta på Kuba. Det var så för mig, jag hade en lägenhet, jag behövde inte betala någon hyra, den var inte perfekt men den var okej, vi kunde bo där utan att behöva betala några pengar för det. Vi hade det bra. Problemet var ju att vi *tjänade* inga pengar, jag hade en sjukt låg lön på det jobb jag hade, han hade bara CSN. Det var ingen framtid. (Isabel)

Trots att Isabel på många sätt levde ett något mer privilegierat liv på Kuba eftersom hon trots den utbredda bostadsbristen i Havanna (se Lundgren 2011: 68–69) hade tillgång till eget boende där hennes partner också kunde bo (informellt dock, då utlänningar egentligen bara får bo på ställen som är registrerade för att hyras ut i CUC), ansåg hon ändå att det inte fanns någon framtid för dem på Kuba. Detta är ett synsätt som genomsyrar alla mina informanterns berättelser. Att bygga en framtid tillsammans på Kuba sågs som en omöjlighet. Detta kan också tänkas vara en förklaring till varför samtliga av mina informanter beskrev att den kubanska familjens inställning till relationen, till skillnad från omgivningen i stort, var mycket

positiv. Sousa e Santos (2009: 414) menar att kärlek på Kuba ofta kopplas samman med en känsla av solidaritet till familjen. Familjen spelar därför en tydlig roll som uppmuntrare till ungas relationer med utlänningar, då detta ofta ses som en möjlighet till en bättre framtid och en stabilare ekonomisk situation.

Tydligt är att de västerländska kärleksideal som Giddens uppmärksammar i sin beskrivning av de *rena relationerna*, där två jämlika individer bygger en relation som är självförverkligande för båda, även tagit sig in i det kubanska samhället. Intentionerna med kubanernas relationer med utlänningar handlar kanske inte så mycket om något slags instrumentellt utnyttjande utan snarare om att få vara del av en jämlik relation som inte baseras på ekonomiska intressen. Som Nordin skriver utifrån Giddens teorier: ”Den sexuella och känslomässiga tillfredsställelsen har allt mer kommit att bli det som definierar oss själva och uppfattningen om att vara en lycklig och välmående person.” (Nordin 2007: 69) Att ha möjlighet att upprätthålla en relation som är befriad från de begränsningar som livet på Kuba innebär kan alltså, utifrån Padrón Hernández begrepp, ses som *rosorna* i livet.

5.3 Det ekonomiska problemet – mannen som försörjare

Fastän mina svenska informanter på olika sätt betonar att det första mötet med den kubanska partnern inte var baserat på de stereotypa föreställningarna om sexturism eller strategiska relationer så lyfter samtliga att de ekonomiska skillnaderna tidigt skapade ojämlikhet i förhållandet. Lisa berättar om hur detta snabbt blev problematiskt för henne och Ramon. En av de större krockarna ekonomiskt menar hon var att Ramon kunde be henne att ge honom pengarna när de varit ute och ätit – så att han kunde vara den som betalade notan. Min tredje svenska informant Ronja lyfter samma problematik, hennes pojkvän ville gärna vara den som betalade med hennes pengar när de gick ut och åt eller drack. Ronja är i 25-årsåldern och träffade sin kubanska pojkvän när hon befann sig på Kuba och studerade spanska. Hon berättar att trots att hon kände sig obekvämt kring att hennes pojkvän ofta ville betala så motiverade han det med att det var lättare att få ett billigare pris om det var han som betalade. Eftersom det ligger en viss sanning i detta då turister ofta förväntas

betala i den konvertibla valutan CUC medan kubaner betalar i den nationella valutan MN, menade Ronja att det kunde vara svårt att säga emot ett sådant argument.

Olivia berättar att hon upplevde att Raul i början av deras relation ofta hade ansträngt sig för att fixa ihop lite extra pengar så att han kunde betala för sig själv när de skulle gå ut och äta eller hitta på något. Men detta blev snabbt en omöjlighet när de väl bestämde sig för att ta in på ett hotell eller resa runt på Kuba. Hon säger att detta såklart gjorde relationen oharmonisk på många sätt, vilket var väldigt jobbigt för båda två men kanske mest för Raul. Samtidigt menar hon att hon ju inte ville strunta i att göra de saker som hon ville under sin tid där. Eftersom hon dessutom gärna ville göra dessa saker tillsammans med honom så fick hon också acceptera att det var hon som betalade. Tydligt i samtliga av mina informanterns berättelser är att möjligheterna för vad de kunde hitta på tillsammans på Kuba var helt beroende av den svenska partners ekonomiska möjlighet att betala för båda.

Felipes inställning till de ekonomiska skillnaderna som finns mellan kubaner och utlänningar är att det är något som måste accepteras för att en sådan relation överhuvudtaget ska kunna existera. Trots att man som turist kanske sparat ett helt liv för att kunna åka på en resa till Kuba så är det ett faktum att turisten alltid har mer pengar än kubanen den umgås med. Han menar att hans sätt att hantera detta, både med sin nuvarande svenska partner och andra utländska vänner han haft på Kuba, var att helt enkelt vara ärlig och inte skämmas för det faktum att han inte hade några pengar. Utifrån denna ärlighet kan sedan turisten få avgöra om den vill betala för honom eller inte. Han menar dock att hans ärlighet nog är ganska ovanlig, eftersom det finns tydliga könsroller på Kuba som innebär att mannen ska betala.

Förväntan på män som försörjare är stark i heterosexuella relationer på Kuba. För män som har knappa resurser kan detta bli ett problem då det kan göra det svårt att ens ha råd att bjuda ut en kvinna på dejt. Om du inte har tillgång till konvertibla pesos (CUC) kan det vara mycket svårt att ha råd att betala för drinkar och en taxi hem (Lundgren 2011: 65). Mäns ekonomiska tillgångar är också helt avgörande för hur pass attraktiva de anses vara som partners i längre relationer. På grund av den ansträngda ekonomiska situationen på Kuba har den starka könsuppdelningen där

mannen står för ekonomisk försörjning och kvinnan står för omsorg av barn och hem förstärkts. De kubanska kvinnor som Lundgren talat med menar att de helt enkelt inte har råd att ha en fattig partner (Lundgren 2011: 64).

Ronja menar att hon kände igen detta mycket från sin egen relation. Hennes pojkvän hade berättat för henne att han var i en relation med en kubansk kvinna tidigare som hade mycket mer pengar än vad han hade. Han menade då att hennes familj blev misstänksamma mot honom för att han inte hade något ekonomiskt att erbjuda henne. Som nämnt tidigare är den ekonomiskt svåra situationen på Kuba något som gör att vissa kubaner upplever att det inte går att ha en relation baserad på ”äkta kärlek”. Eftersom alla kubaner är i något slags ekonomiskt behov baseras alla relationer på detta intresse, alla relationer är *relaciones por interés* (Simoni 2018: 513–514). Eftersom en relation med en utlänning kunde ses som en väg ut ur denna fixering vid pengar kan det också vid första anblick verka märkligt att Lisas och Ronjas pojkvänner insisterade på att få vara den som betalar, om nu relationen i sig fungerade som en befrielse från just detta.

Att betala notan på restaurangen kan såklart ses som något som de vill göra, tämligen omedvetet, för att helt enkelt leva upp till rollen som *gentleman*. Lisa ger fler exempel på hur Ramon tidigt i deras relation ständigt erbjöd sig att göra saker åt henne som hon inte fann helt nödvändiga, som att till exempel erbjuda sig att bära hennes väska. När de kubanska männen ber om att få pengarna för att betala notan är det dock fler mekanismer som spelar in. Trots att de inte hade pengar nog för att bjuda sina flickvänner på restaurang föredrog de att iscensätta detta för att det skulle passa in i den kubanska normen om mannen som försörjare. Detta är intressant eftersom de kubanska männen som dejtade utländska kvinnor redan tagit ett steg utanför den heteronormativa ordningen (Ambjörnsson 2004: 15). Med detta menar jag att de trots att de är heterosexuella inte anses vara det på det mest önskvärda sättet (ibid.), då deras relation ständigt utsätts för misstankar om att vara baserad på ekonomiska agendor.

Att som kubansk man ha en relation med en utlänning är alltså redan en typ av gränsöverskridande utifrån den maskulina normen (Ambjörnsson 2004: 24). Till viss del valde alltså de kubanska männen att kritisera den snäva könsroll de tilldelas

genom att istället dejta en utländsk kvinna som i stor mån fick stå för försörjningen, men i vissa situationer ville de inte göra detta synligt. Detta kan alltså ses som ett slags multipelt seende inför de genusnormer som rådde (a.a. 67–68). De kubanska männen är, som Ambjörnsson skriver: ”på det klara med normernas existens, förhåller sig tämligen kritisk till dem, och samtidigt (delvis) väljer [de] att anpassa sig efter dem” (Ambjörnsson 2004: 68).

6 Ett gemensamt liv i Sverige

6.1 Löftet om ett liv tillsammans

Ronja beskriver att den största skillnaden mellan att dejta en kuban och att dejta en svensk hemma i Sverige är att saker och ting gick så mycket snabbare på Kuba. Ronja menar att det egentligen bara fanns två alternativ efter att hon spenderat några månader tillsammans med sin pojkvän på Kuba – att åka hem till Sverige och göra slut eller att åka hem till Sverige och börja arbeta på att få till en inbjudan. Hon beskriver att beslutet att bjuda in sin pojkvän till Sverige också blev som ett slags löfte som byggts upp under relationens gång, att det därför blev det enda möjliga nästa steget:

Genomgående var väl det här att... Ja, ska inte du få komma hit och se allt som jag har pratat om? Ska du inte få vara med och se hur det är där jag är? Det var väl det som var tanken med besöksvisumet. (Ronja)

Trots att de reaktioner som mina svenska informanter fått möta när de flyttade till Sverige med sin kubanska partner skiljer sig åt på många vis är tidsaspekten något som lyfts upp som relevant av samtliga. Desto kortare tid det gått mellan att relationen inleddes och att paren flyttade till Sverige, desto mer frågande ställde sig personerna i omgivningen. Lisa berättar att hennes kompisar var väldigt kritiska till Ramon när han första gången följde med hem till hennes föräldrar i Norge. Hon menar att hon tror att detta beror på att hon inte kunnat ha särskilt mycket kontakt med sina vänner hemma under tiden hon varit på Kuba:

På Kuba kände jag liksom att det är helg varje dag och det händer saker hela tiden och i Norge så händer bara saker på helgen så saker och ting går liksom långsammare där. Så de hade inte fått vara med på den där resan från hjärtekross till förälskelse till stabilt liksom. (Lisa)

Hennes vänner hade bara hört om en relation Lisa haft tidigare på Kuba och blev därför chockade när Lisa bestämde sig för att ta med sig Ramon hem, en kille de

knappt hört talas om. Det faktum att hennes vänner såg relationen som ny ledde också till att de ifrågasatte Lisas motiv:

Lisa: Jag kommer aldrig glömma, för det var en av mina bästa vänner som sa till mig: Vet du vad du håller på med? Är det verkligen ansvarigt att ta en hund ur buren och visa honom världen, om du sen bara ska sätta tillbaka honom i buren?

Ebba: Oj... det låter jobbigt. Är du fortfarande vän med henne?

Lisa: Det var fruktansvärt. Men ja, det är jag faktiskt. Jag förstår var hon kom ifrån. Att som västlig kan man inte bara tro att man kan dra dit hur man vill och bjuda på ett "västliv" och sen dra igen då. Det tror jag många kubaner har känt på.

Det som Lisas kompis identifierar tydligt, om än något krasst, är det löfte som det ändå innebär att ta sin kubanska partner till Sverige. Samtliga par har, som vi sett i föregående kapitel, redan innan den första resan till Sverige konstaterat att en framtid tillsammans enbart är möjlig i Sverige. Ändå höll samtliga av mina svenska informanter till en början fast vid att det första besöket som skedde på turistvisum också enbart var ett besök som på sätt och vis skulle ligga till grund för om relationen var hållbar även utanför Kuba.

Att den första resan till den svenska partners hemland beskrivs som just ett besök kan tänkas vara ett sätt på vilket de svenska parterna förhöll sig till Giddens teori om den rena relationen. Giddens (1992: 137) beskriver att det i den rena relationen finns en stor motsägelse. I den rena relationen är det viktigt att båda parter ger av sig själva, att de engagerar sig i den speciellt utvalda person som den vill bygga en relation med. Relationen bygger till stor del på löftet om att den kan komma att hålla *för evigt*. Samtidigt är det viktigt att inte kasta sig in i en relation utan några som helst reservationer. Till skillnad från äktenskapet som förut sågs som något statiskt är den rena relationen något som kräver ett ständigt engagemang från båda parter, ifall detta engagemang och arbete brister, då är det också viktigt att man gör slut. Att inte vara medveten om detta är att riskera att bli väldigt sårad i slutändan. (ibid.)

Att vara medveten om att relationen kräver arbete och att saker kunde förändras när de befann sig i Sverige ansågs vara det rimliga och realistiska förhållningssättet bland mina informanter. Detta kan jämföras med Swidlers teori om spänningsförhållandet mellan den mystiska och den realistiska kärleken som Nordin (2007: 60–61) redogör för. Den mystiska kärleken är ett perspektiv på kärlek som något som uppstår i mötet mellan två

personer som inser att de är som gjorda för varandra. Inga hinder är för stora för att överkomma. Den realistiska kärleken betonar snarare vikten av kompromisser och ansträngningar för att kunna ha en hållbar relation. Nordin menar att hennes informanter ständigt växlade mellan dessa två förhållningssätt till vad som är riktig kärlek (ibid.). För mina informanter blir det tydligt att den mystiska kärleken gjordes mer relevant under tiden på Kuba, medan den realistiska kärleken fick fungera som den främsta modellen när paren tog sig till Sverige.

Problemet för mina informanter var att de inte bara behövde växla mellan olika perspektiv för att motivera relationen för sig själva och sin partner, utan också i hög grad behövde växla mellan dessa för att svara på omgivningens förväntningar. Lisas kompis kommentar visar tydligt på att hon inte uppfattade relationen som något som skulle vara hållbart en längre tid. Utöver att hantera vännernas åsikter om relationen har samtliga par också behövt förhålla sig till de krav och förväntningar som ställdes på relationen av den svenska ambassaden när de ansökte om turistvisum. Olivia menar att hon tyckte det satte en stor press på relationen:

Vi fick först avslag på hans visumansökan. Jag blev så arg. Jag kände att man hade jobbat så mycket för att få fram allt bara för att någon skulle säga att det inte räcker. Relationen skulle redan vara så bestående, man skulle liksom övertyga dem om det, fastän det var ju det vi ville göra här - se efter om det var så. Men i den här ansökan kändes det ju tvärtom - som att vi skulle bevisa att relationen var huggen i sten. (Olivia)

Redan från första stund som paren bestämmer sig för att besöka Sverige, till och med bara på ett turistvisum, försätts de i en situation där relationen måste motiveras och förklaras. Dessutom har samtliga av mina svenska informanter på något sätt behövt blanda in sina föräldrar när de ansökte om turistvisum. För att få turistvisumet beviljat måste den inbjudande partnern nämligen bevisa att den har ekonomiska förutsättningar för att ta hand om den inbjudna under perioden som den ska befinna sig i Sverige. Detta har inneburit att mina informanter har behövt göra inbjudan tillsammans med sina föräldrar för att kunna uppfylla kraven.

Detta innebär alltså att mina svenska informanters föräldrars ekonomiska förutsättningar har varit helt avgörande för att lyckas få ett första turistvisum. Samtliga av mina informanter talar också om att föräldrarna generellt varit stöttande och uppmuntrande till

deras relationer, till skillnad från många av deras kompisar. Att föräldrarna har en positiv inställning till relationen blir alltså en viktig förutsättning för att relationen ska kunna fortgå. I Fernandez (2013) studie av dansk-kubanska par är det också tydligt att de ekonomiska kraven som ställs på den danska partnern i slutändan leder till att de dansk-kubanska paren blir ekonomiskt beroende av de danska föräldrarna (a.a. 279). Fernandez exempel handlar dock främst om hur paren måste uppfylla en rad ekonomiska krav utifrån försörjningskravet som föreligger när man ansöker om uppehållstillstånd som anhörig. Dessa krav är hårdare i Danmark än vad de är i Sverige, vilket innebär att det ekonomiska beroendet av föräldrarna antagligen blir ännu högre i Danmark. Med det sagt så är försörjningskravet inte något som varit enkelt för alla mina svenska informanter att uppfylla.

6.2 Uppoffringar och den rätta relationen

För att kunna leva tillsammans i Sverige bestämde sig alla paren slutligen för att ansöka om uppehållstillstånd för den kubanska partnern. Både Lisa och Ronja beskriver ansökningsprocessen som en av de mest påfrestande perioderna i deras liv. Lisa hade under en längre tid behövt leta efter ett fast arbete som matchade Migrationsverkets försörjningskrav som innebar att hon skulle ha mer än 8000 kronor över efter hon betalat hyran varje månad och utöver det ett fast bostadskontrakt. När hon väl hade fått allting på plats började den utdragna ansökningsperioden och väntan på beslut som hon menar tvingade henne att leva på ett visst sätt:

Bara den pressen om att man ska försörja, den märkningen överhuvudtaget, liksom "DU är försörjare". Jag måste behålla mitt jobb och jag måste ha det här jobbet fram tills att han har fått permanent uppehållstillstånd, för de kan liksom komma tillbaka och fråga när som helst om kontrakt och lön och sånt så det var helt förfärligt. (Lisa)

Lisa upplevde alltså att hon behövde leva upp till försörjningskravet även efter att hennes pojkvän fått sitt temporära uppehållstillstånd. Detta verkar i efterhand inte stämma. Ronja berättar att hon sa upp sig från sitt extrajobb dagen då hennes partner fick temporärt uppehållstillstånd och att det enda som var viktigt för Migrationsverket för att efter två år kunna få det permanenta var att man fortsatt

bodde ihop. Perioden som hon var tvungen att leva upp till försörjningskravet beskriver hon dock också som otroligt pressande:

Jag pluggade 100% och jobbade 75%. Jag gjorde det i ett och ett halvt år. Och när jag var inne i det här att jag pluggade och jobbade, då gjorde jag ju inte det för att jag var kär. Ja, jag gick in i väggen, jag har aldrig mått så dåligt, men jag kunde inte ge upp, vi hade lagt så mycket tid och pengar på det. (Ronja)

Olivia, som är lite äldre än både Ronja och Lisa upplevde inte samma stress kring försörjningskravet. Det faktum att Olivia faktiskt gick klart den utbildning hon påbörjat och skaffade ett jobb som stämde överens med utbildningen innan de ansökte om uppehållstillstånd ser hon som den främsta anledningen till varför hon inte tyckte att försörjningskravet och ansökningsprocessen i sig var så påfrestande. Detta innebar dock att hon och Raul enbart kunde träffas på turistvisum i något år innan de ansökte. Hon menar att hon bestämde sig för att inte lägga sina egna drömmar på hyllan bara för att ansöka om ett uppehållstillstånd. Hon är trots detta ändå kritisk till vad försörjningskravet innebär för unga människor som blir kära i utlandet:

Olivia: Jag tycker att det är åldersdiskriminering. Det är ju typ omöjligt för de som träffats under utbyten och resor, på universitet. Det är helt ohållbart att en 20–25 åring ska kunna försörja någon, när man knappt kan försörja sig själv. Hur många kan ha en fast bostad när man är 25? Samhället vill ju verkligen att man ska utbilda sig och allt sånt, men vad ska man göra om man hittar kärleken innan dess då?
Ebba: De kanske helst inte vill att man blir kär innan dess eller?
Olivia: Nä, kanske inte.

Vilken effekt som försörjningskravet har på de svensk-kubanska paren verkar alltså ha en tydlig koppling till var i livet man befinner sig. Försörjningskravet definierar därför på ett sätt, som Olivia konstaterar i sitt uttalande, vad som anses vara den rätta tiden och rätta platsen att satsa på en sådan relation. Som Nordin (2007: 55–56) konstaterar anses den ensamstående mannen på landsbygden i Norrland vara på fel plats, då livet på landsbygden så tydligt kretsar kring äktenskap och familjeliv. För mina informanter som är unga kvinnor i större svenska städer är det motsatsen som anses vara det rätta, ett ungt och urbant singelliv vore ett bättre alternativ än att så tidigt anknyta sig till en partner.

Även för kubanerna innebär den första tiden i Sverige många upppoffringar. Drömmen om ett normalt liv sätts på paus under de långa perioder som de tvingas vara ekonomiskt beroende av sina svenska partners. Felipe menar att det faktum att hans svenska flickvän varit den enda som försörjt hushållet på många vis exkluderat honom från den sociala gemenskapen i Sverige:

Min flickvän brukar fråga mig vad jag tycker när hon ska köpa olika saker. Men jag vet inte vad jag tycker. Om hon frågar mig vad jag gillar så är det så att jag gillar det som är billigast. Jag tar inga initiativ, jag kan inte, och hon blir ju sur för att jag inte har någon åsikt. Det känns fel att ha en åsikt när jag inte betalar. Jag får liksom bidra med praktiska grejer istället. Men ekonomiskt kan jag inte ta del alls. Det är jättesvårt, det tar bort allt det roliga, att gå ut, att köpa presenter till andra, eller till henne. Det utesluter en från samhället väldigt mycket. Man är inte del av något. (Felipe)

Fernandez menar att invandring i Danmark generellt ses som en ekonomisk belastning på staten och att försörjningskravet därför motiveras som ett sätt att undvika detta (2013: 278), vilket jag skulle hävda också stämmer mycket väl in på den svenska situationen. Att de svenska kvinnorna känner att de behöver upppoffra sina egna drömmar och viljor för att lyckas leva upp till försörjningskravet står dock i relativt stark kontrast till de ideal som finns kring jämställdhet och självständighet i nordiska välfärdsstater (Fernandez 2013: 273). Att både kvinnan och mannen i ett äktenskap/relation ska göra karriär och kunna försörja sig själva är något som det läggs stor vikt vid (ibid.). Detta innebär att även om försörjningskravet förhindrar att det transnationella paret belastar den svenska staten ekonomiskt, försätter det dem istället i just en sådan ojämlik relation som staten genom jämställdhetsreformer och fokus på individen sökt bli av med.

Till skillnad från de dansk-kubanska par som Fernandez intervjuat är kravet på giftermål för transnationella par inte lika starkt i Sverige som i Danmark (2013: 275). Att vara sambo värderas i svensk lag på mycket liknande vis som att vara gift (Osanami Törngren 2011: 23). Giftermål ska alltså inte ge några fördelar när man ansöker om uppehållstillstånd med anknytning till en partner. Trots detta så bestämde sig både Ronja och Lisa för att gifta sig med sina kubanska pojkvänner i Sverige. Båda två menar att tanken var att detta kanske ändå visade mer tydligt att

relationen var seriös och därför kunde vara bra att ha gjort för att öka chansen att få uppehållstillståndet beviljat. Detta var något som Ronjas vänner ifrågasatte starkt:

Jag ville ju egentligen inte va en person som går och gifter sig när man är typ 20 år gammal, jag tycker inte det är rimligt. Men jag uppoffrade den delen av min identitet. Mina kompisar tyckte mest att det blev helt knäppt, att jag anknöt mig för hårt så himla snabbt. (Ronja)

Att äktenskap ska baseras på fri vilja och autonomi är en uppfattning som Fernandez (2013: 275) menar dominerar i västerländska samhällen. Utifrån detta perspektiv blir det lättare att förstå varför Ronjas kompisar var så kritiskt inställda till Ronjas giftermål. Det ansågs nämligen vara ett arrangemang som inte byggde på fri vilja, vilket i viss mån också är sant, Ronja var ju inte sugen på att gifta sig egentligen. Frågan som Fernandez ställer sig är dock om det inte är just staten i sig som till viss mån tvingar hennes dansk-kubanska informanter att gifta sig från första början (ibid.). Fastän detta inte går att direkt översätta till mina svenska informanters situation då giftermål inte är något krav för uppehållstillstånd från den svenska staten, är det trots allt tydligt att den svenska statens krav upplevs tvinga in de svensk-kubanska paren i en viss typ av relation.

I Lindholms (2006: 11) redogörelse för hur kärlek har uppfattats och agerats i olika samhällen genom tiderna visar han att en genomgående tråd är att romantisk kärlek och giftermål ofta stått i tydlig opposition till varandra. De samhällen som han tar upp menar han visar tydliga tecken på upplevelser av det vi i moderna samhällen kallar för kärlek (ibid.). Dessa känslor och de romantiska relationer de ledde till riktades dock utanför äktenskapet, för att kunna behålla en affärsmässig stämning kring släktskap och familjeband.

Detta skiljer sig i hög grad från hur kärlek organiseras i moderna västerländska samhällen. I samhällen med stor social rörlighet och konkurrens ses äktenskapet/den romantiska relationen som den arena där människor får möjlighet att fly den fientliga omvärlden, och finna närhet och trygghet (Lindholm 2006: 16). Dessutom är det på sådana relationer som samhällsbygget baseras i liberala västerländska stater (Fernandez 2013: 273). Att lagstifta mot eller försöka reglera

arrangerade äktenskap eller skenäktenskap kan därför ses som ett sätt att skydda den liberala västerländska staten.

Det som jag finner intressant är att samtliga mina informanter, såväl de svenska som de kubanska, i stor mån såg en jämlik och självförverkligande relation som det ideala. För att kunna uppnå detta i Sverige behöver de dock först leva upp till alla de krav som ställs på relationen när de ansöker om uppehållstillstånd. Dessa krav går på många vis stick i stäv med de ideal som dominerar kring autonoma och självförverkligande individer. De formella kraven på försörjning verkar utöver detta vara något som gör det svårare för paren att fokusera på kärleken i sig, som Ronja sa när hon förklarade sin upplevelse av att leva upp till försörjningskravet: ”Jag gjorde ju inte det för att jag var kär”. Detta är intressant eftersom kraven i stor mån föreligger just för att paren ska bevisa att relationen är baserad på någon slags ”äkta” kärlek.

Giddens (1992) teori om den rena relationen, den relation som utan problem löses upp när den inte längre anses vara självförverkligande för någon av parterna, blir alltså svår att applicera på mina informanternas relationer. Jag skulle vilja hävda att de svenska informanterna är mycket medvetna om att relationen på olika vis berövar dem på deras autonomi, men de valde trots detta att stanna kvar i relationen. För att förstå detta anser jag att det är mer fruktsamt att vända sig till Lindholms perspektiv på kärlek som något som människor vänder sig till utifrån en längtan att inte bara vara rationella (2006: 17). Detta blir synligt i hur de svensk-kubanska paren, likt det sätt som Lindholm beskrev att man sett på kärlek i andra samhällen, gjorde stor skillnad på kärleken i sig och äktenskapet/försörjningskravet. På grund av regelverket försätts paren på sätt och vis i en situation där de måste förhålla sig på ett mer ”affärsmässigt” vis till relationen. Detta innebär dock inte att mina informanter upplever att kärleken helt uttraderas. De blir istället bättre på att göra skillnad på vad som är kärlek i relationen och vad som är ett nödvändigt ont för att nå målet – att kunna leva i en jämlik relation.

7 Avslutande diskussion

De svårigheter som de svensk-kubanska paren som är i fokus i denna studie berättat om är både spretiga och mångfacetterade. Fördomar om att parens relationer inte baseras på äkta kärlek har dock varit en genomgående tråd i samtliga pars berättelser. Uppenbart är att transnationella par på olika sätt riskerar att uppfattas som suspekta och avvikande, både på Kuba och i Sverige.

I den kubanska kontexten där samtliga par i denna studie också inledde sin relation, har jag visat på att inställningen till transnationella relationer hör tätt ihop med inställningen till turism. Turism ses på Kuba ofta som något som antingen exploaterar den kubanska befolkningen eller som något som blir utnyttjat för ekonomisk vinning av kubanerna. De negativa uppfattningar som finns om de människor som informellt livnär sig på turism på Kuba, *jineteros*, innebär att det kan vara väldigt stigmatiserande för en kuban att umgås för nära med turister/utlänningar. Fördomen om kubaner som har relationer med utlänningar innebär också att sådana relationer inte anses vara baserade på äkta kärlek, utan istället handlar om att kubanen utnyttjar den utländska partnern för att kunna migrera. De fördomar som dominerat i den svenska kontexten har främst handlat om att relationen inte anses vara seriös. Vänner till mina svenska informanter har med hänvisning till att de upplever att relationerna utvecklats för snabbt, sett det som att de svenska informanterna kastat sig in i relationer som inte förväntas hålla.

Såväl mina svenska som mina kubanska informanter uttrycker att deras föräldrar, till skillnad från vissa vänner och omgivningen i stort, har varit stöttande och uppmuntrande till relationerna. De kubanska föräldrarna verkar acceptera relationerna som ett sätt på vilket deras barn får möjlighet att leva ett mer normalt liv och som en rimlig väg till en mer stabil ekonomisk situation. Mina svenska informanters föräldrar har varit viktiga för samtliga par eftersom de på olika sätt har gått in och hjälpt till ekonomiskt när paren ansökt om visum till Sverige för den kubanska partnern. Jag har visat på att det ekonomiska stödet och allmänna

uppmuntringen från de svenska föräldrarna därför också kan ses som en förutsättning för att relationen ska kunna fortgå.

Att komma till Sverige och ansöka om uppehållstillstånd för den kubanska partnern är något som mina informanter upplever har berövat dem på deras autonomi. Jag har visat på hur försörjningskravet som läggs på den svenska partnern innebär att den i vissa fall måste arbeta mer än vad den egentligen hade velat, skaffa sig en fast bostad och helt enkelt lägga sina egna drömmar på hyllan. För de kubanska informanterna upplevdes de långa perioderna i Sverige då den svenska partnern försörjde dem som något som hindrade dem från att leva ett normalt liv. Utan egna pengar upplevde de inte att de kunde ta några initiativ i relationen.

De krav som ställs på de svensk-kubanska parens relationer när de ansöker om uppehållstillstånd har också upplevts som något som tvingat dem att arrangera sina relationer på ett visst sätt, som i mångt och mycket står i kontrast till den typ av relation de egentligen längtade efter. Den förlorade autonomin och bristen på jämlikhet stod i strid med de ideal som paren hade kring kärlek. Målet var att få leva tillsammans i en jämlik relation, men vägen dit innebar att på många sätt behöva arrangera relationen på ett mer ojämnt sätt.

Skillnaderna mellan de transnationella parens kulturer har främst lyfts i fråga om genus. Jag har visat på hur den starka förväntan på mannen som försörjare i det kubanska samhället påverkar hur kubanska män agerar i den transnationella relationen. De kubanska männen hävdar ibland att en relation med en utlänning befriar dem från de höga krav som kubanska kvinnor kan ha på deras ekonomiska förutsättningar. I andra situationer verkade de dock vilja leva upp till bilden av mannen som försörjare, genom att bland annat få vara den som betalar notan. Ur ett genusperspektiv anser jag dock att materialet väckt många fler frågor som inte fått utrymme i denna uppsats. Det faktum att mina kvinnliga svenska informanter blivit tvungna att anta rollen som försörjare, både på Kuba och i Sverige, innebär också att de rört sig utanför en normativ kvinnoroll. Hur svenska kvinnor förhåller sig till sitt genus i transnationella relationer med män från fattigare länder är något som jag anser varit spännande att utforska vidare.

8 Referenser

- Ambjörnsson, Fanny (2004). *I en klass för sig: genus, klass och sexualitet bland gymnasetjejer*. Diss. Stockholm: Univ., 2004
- Davies, Charlotte Aull (2008). *Reflexive ethnography: a guide to researching selves and others*. 2., [rev. and updated] ed. London: Routledge
- Facio, Elisa & Toro-Morn, Maura & Roschelle, Anne. (2004). Tourism, Gender, and Globalization: Tourism in Cuba During the Special Period. *Transnational Law and Contemporary Problems*. 14.
- Fernandez, Nadine T. (2013) Moral boundaries and national borders: Cuban marriage migration to Denmark, *Identities*, 20:3, 270-287
- Giddens, Anthony (1992). *The transformation of intimacy: sexuality, love, and eroticism in modern societies*. Stanford, Calif.: Stanford University Press
- Göransson, Kristina (2019). *Etnografi: sjösätt, navigera och ro i land ditt projekt*. Upplaga 1 Lund: Studentlitteratur
- Lindholm, Charles. (2006). Romantic Love and Anthropology. *Etnofoor*. 19. 5-21. 10.2307/25758107.
- Lundgren, Silje (2011). *Heterosexual Havana: ideals and hierarchies of gender and sexuality in contemporary Cuba*. Diss. Uppsala : Uppsala universitet, 2011
- Nordin, Lissa (2007). *Man ska ju vara två: [män och kärlekslängtan i norrländsk glesbygd]*. Diss. Stockholm: Stockholms universitet
- Núñez, Bernadita & Westerbrand, Jenny. (2020) Risken ökar för att kvinnor tvingas till modernt slaveri. <https://www.etc.se/debatt/risken-okar-att-kvinnor-tvingas-till-modernt-slaveri> (Hämtat 2021-04-30)
- Osanami Törngren, Sayaka, (2011). *“Love ain’t got no color?”* diss, Linköpings universitet – Institutionen för samhälls och välfärdsstudier/ Malmö Högskola – Internationell migration och etniska relationer
- Padrón Hernández, Maria (2012). *Beans and roses: everyday economies and morality in contemporary Havana, Cuba*. Diss. Göteborg : Göteborgs universitet, 2012

Shuttleworth, Russell. (2004). Multiple Roles, Statuses, and Allegiances: Exploring the Ethnographic Process in Disability Culture. Hume, Lynne. & Mulcock, Jane. (red.) *Anthropologists in the field* [Elektronisk resurs] cases in participant observation. New York N.Y.: Columbia University Press

Simoni, Valerio. (2015). Intimacy and Belonging in Cuban Tourism and Migration. *Cambridge Anthropology*. 33. 26-41. 10.3167/ca.2015.330204.

Simoni, Valerio. (2018). Approaching Difference, Inequality, and Intimacy in Tourism: A View from Cuba. *Journal of Anthropological Research*. 74. 000-000. 10.1086/699942.

Sousa e Santos, Dina de (2009) Reading Beyond the Love Lines: Examining Cuban Jineteras' Discourses of Love for Europeans, *Mobilities*, 4:3, 407-426, DOI: 10.1080/17450100903195565

Webbkällor:

URL (1): <https://www.migrationsverket.se/Privatpersoner/Besoka-Sverige/Besoka-Sverige-langre-an-90-dagar.html> (2021-05-21)

URL (2): <https://www.migrationsverket.se/Privatpersoner/Besoka-Sverige/Besoka-Sverige-kortare-an-90-dagar---ansok-om-visum.html> (2021-05-21)

URL (3): <https://www.migrationsverket.se/Privatpersoner/Flytta-till-nagon-i-Sverige/Planerar-att-gifta-dig-eller-bli-sambo/For-dig-som-ar-anhorig-i-Sverige.html> (2021-05-21)

URL (4): <https://www.migrationsverket.se/Privatpersoner/Flytta-till-nagon-i-Sverige/Planerar-att-gifta-dig-eller-bli-sambo/Efter-beslut.html> (2021-05-21)

URL (5): <https://www.migrationsverket.se/Privatpersoner/Flytta-till-nagon-i-Sverige/Forlanga-tillstand/Om-forhallandet-tar-slut.html> (2021-05-21)

URL (6): <https://www.regeringen.se/49bb5a/contentassets/f315597fbcea4f168b444b481bcd a7b6/fortsatt-uppehallstillstand-vid-brusten-anknytning-pa-grund-av-vald-eller-allvarlig-krankning---en-kartlaggning-av-tillampningen-ds-201438> (2021-05-21)

URL (7): <https://www.svd.se/kuba-devalverar-peson> (2021-05-15)

URL (8): <https://lagen.nu/2005:716#K5P17aS1> (2021-06-05) Utlänningslagen 5 kap. 17a §

URL (9): <https://lagen.nu/1987:230> (2021-06-05) Äktenskapsbalkens andra kapitel